

1.1

HÄLSINGLANDS INREDNINGSKULTUR SOM FORSKNINGSUPPGIFT

Ingalill Nyström, Anneli Palmsköld och Johan Knutsson

I denna studie analyseras hälsingegårdens inredningskultur med fokus på färger och kulörer på väggar, tak, möbler och inredningstextilier. Projektet är tvärvetenskapligt med ett hantverks- och konserveringsvetenskapligt perspektiv och har genomförts av en grupp forskare med specialistkompetens inom kemi, fysik, konservering, etnologi och konstartvetenskap. Det har varit knutet till Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet och genomförts i samverkan med Institutionen för tillämpad fysik vid Chalmers tekniska högskola, Riksantikvarieämbetets avdelning för konserveringsvetenskap, Arkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet samt Malmstens vid Linköpings universitet. Arbetet har skett i nära samverkan med Hälsinglands museum i Hudiksvall, Ljusdalsbygdens museum i Ljusdal, Länsmuseum i Gävleborg i Gävle samt aktörer i berörda kommuner, länsstyrelse, hembygds- och hemslöjdsrörelse.

Teoretiskt och praktiskt utgår analyserna i studien utifrån själva görandet, dess kulturella (och sociala) kontext, materiella förutsättningar och resultat samt de val som är involverade i varje enskild procedur i hantverksprocessen (jfr Nyström & Roxvall 2018; Palmsköld & Fabler 2018; Berggren & Palmsköld kommande). Utgångspunkten är att hantverk betraktas som aktiviteter i skilda sammanhang som styr vem och vad som görs, liksom hur något görs (jfr Palmsköld 2011). Att till exempel fokusera på vilka händer och kroppar som gör, kan leda till analyser av genusstrukturer (se t.ex. Rosenqvist & Palmsköld 2018). På motsvarande sätt kan postkoloniala förhållanden, gränsdragningar och hierarkier mellan olika grupper av människor bli synliga (jfr Klein 1999, 2001; Hyltén-Cavallius 2014). Att studera material som används i hantverk utifrån deras status som varor och deras spridning genom han-

del kan leda till konsumtionshistoriska analyser (jfr Lundqvist 2008; Brismark & Lundqvist 2010). Här kan betydelsen av innovationer samt tillgång till nya material och möjligheter belysas. Analysen utgår från perspektivet att människor gör och tillverkar med händerna – det vill säga slöjdar och hantverkar (Wilson 2006). I likhet med tidigare forskare betraktar vi slöjd och hantverk som praktiska och meningsbärande dimensioner i kulturer (jfr Tin 2013:1).

I analysen samverkar flera tidsskikt. Fokus ligger på måleri, möbler och textilier som tillverkades för att ingå i inredningar i Hälsingland under den ungefärliga tidsperioden 1750–1850. År 2012 utnämndes sju hälsingegårdar från denna tidsepok till världsarv. Sedan dess har intresset varit stort att öka kunskaperna om den specifika inredningskultur som är knuten till dem och som varit ett avgörande skäl bakom utnämningen. Det har varit viktigt att förstå den historiska bakgrunden till måleriet och dekorationerna, till den fasta och lösa inredningen som ingick i konceptet, vilka hantverkarna var, hur inredningarna och deras olika delar tillkom samt vilka material och tekniker som användes. Genom forskningsprojektet har vi kunnat fördjupa kunskapen om hälsingegårdarnas inredningskultur. Vi har också lyft fram lös inredning i form av textilier, som var en väsentlig del av inredningskulturen och som idag ingår i olika samlingar eller finns i privatpersoners ägo. Den nya kunskapen är väsentlig för att utveckla det publika arbetet och förvaltningen av inredningarna. Det är vår uppfattning att bevarande i sig förutsätter djup kunskap och vår förhoppning är att resultaten av projektet ska kunna bidra till detta.

Det unika med forskningsprojektet har varit att vi har kunnat kombinera naturvetenskaplig analysmetodik med humanistisk teoribildning. Med ett konsteknologiskt källforskningsperspektiv har studieobjektet stått i centrum tillsammans med samtida historiska källtexter, redskap, indirekt och direkt information från hantverkaren eller konstnären, vilka tillsammans bidrar till en holistisk kunskap och kontext. För att till exempel få svar på frågor om vilka målarmaterial, pigment och bindemedel, som nyttjats av en specifik målare har färgprover tagits och kemiskt analyserats. Historiska källor har granskats och jämförts med färgprovsresultaten. Vidare har frågor om vilka hantverkarna var delvis kunnat besvaras genom källtexter i kombination med analyser av föremål, där vi särskilt har granskat stilar och hantverkarnas karaktäristika. På så sätt har vi i projektet kunnat identifiera och attribuera ett flertal målade föremål och inredningar, som tidigare varit okända,

alternativt felaktigt attribuerade. Vi har även kunnat belysa de olika hantverkstekniker som har använts för att skapa inredningarna liksom de sammanhang de har utförts i.